

En mötesplats – Ett kulturhus mitt i Fagersjö!

Förstudie på uppdrag av Farsta
stadsdelsförvaltning

Mitt i Fagersjö ligger en stor fastighet med potential att kunna bli den mötesplats och det centrum – utan shopping – som Fagersjö saknar. Nu bor det ca 3000 människor i området och populationen kommer troligen att fördubblas inom de närmsta åren genom nyproduktion av bostäder i området. Ett centrum kommer att behövas. Nu är det hög tid att starta en process där denna fastighet blir ett framtida centrum, en mötesplats för alla som bor i Fagersjö med omnejd.

Denna förstudie är gjord på uppdrag av Farsta stadsdelsförvaltning. Farsta stadsdelsförvaltning har initierat detta arbete i samverkan med Kulturförvaltningen. Eftersom Familjebostäder är ägare av fastigheten är även de en mycket viktig mottagare av denna rapport.

Processledare som skrivit denna förstudie: Jocke Kellokumpu som har lång erfarenhet av att arbeta tillsammans med boende i förortsområden runt om i landet. Han har byggt upp kulturhus och även drivit folkbildande verksamhet och kulturverksamhet. Jocke har arbetat på nationell och lokal nivå på studieförbund, på Stockholms kulturförvaltning och är nu processledare på nationell nivå på Folkets Hus och Parker.

Sammanfattning

Detta är en förstudie gjord på uppdrag av Farsta stadsdelsförvaltning som tillsammans med kulturförvaltningen vill utreda möjligheterna för en mötesplats – ett kulturhus - i Fagersjö. Målet med uppdraget var också att undersöka lokalsamhällets behov och förutsättningar och få igång en delaktighet för huset bland boende i Fagersjö.

Fagersjö är ett socio-ekonomiskt utsatt bostadsområde där trångboddheten är stor, arbetslösheten högre än snittet och ungdomar lyckas sämre i skolan än i andra delar av Farsta. I stadens budget står det att ”I arbetet mot segregationen är det viktigt att staden kan erbjuda arenor där människor kan mötas”. Alla i Fagersjö är överens om att Fagersjö saknar ett naturligt centrum. Det finns inget köpcentrum och ingen annan naturlig mötesplats för människor i området. Inte ens ett café. Det är också klart att området kommer att förtätas då Stockholm stad planerar att bygga ihop Fagersjö med övriga Farsta och det pratas om så mycket som 1000 nya bostäder.

Mitt i Fagersjö står en fastighet med stor potential att bli ett kulturhus, en central mötesplats för alla Fagersjöbor och som också skulle kunna attrahera människor från hela Farsta med omnejd. Huset ligger i anslutning till den snart nyrenoverade parkleken Måsen och tillsammans skulle de två bli ett centralt kultur- och fritidscentrum i Fagersjö. Förstudien föreslår att anställa en processledare som under ett år utreder möjligheterna att skapa ett kulturhus, kommunalt drivet men med största möjliga delaktighet och inflytande av Fagersjöborna. En plats där människor kan mötas och utvecklas och göra livet bättre. Den redan i stadsdelen införda metoden ”medborgarbudget” är en utmärkt metod att införa i huset. Dessutom föreslår förstudien att det så snart som möjligt etableras ett riktigt café i huset.

Processen

Målet med uppdraget var att:

- göra en förstudie genom att:
 - inventera lokalsamhällets utbud och behov
 - undersöka lokalsamhällets förutsättningar
- operativt dra igång delaktighet i huset med hjälp av aktiviteter, medborgarbudget ”light”.

Arbetsätt

Under 2 månader har jag försökt skapat mig en bild av möjligheter och utmaningar i Fagersjö i allmänhet och kring den givna fastigheten i synnerhet. Jag har spenderat tid på mötesplatsen, lärt känna och lyssnat på nyckelpersoner i Fagersjö och även pratat med personer inom stadsdelsförvaltningen.

[Skriv här]

Jocke Kellokumpu[Skriv här]

[Skriv här]

Eftersom mötesplatsen under november och december inte varit särskilt aktiv och det var knappt om tid har det inte gått att i tillräckligt hög grad inventera lokalsamhällets behov och förutsättningar. Men Familjebostäder har samtidigt gjort sin medborgardialog och den visar på stort behov av en mötesplats, ett kulturhus och ett café. För att ändå skapa en dialog och visa upp huset för Fagersjöborna arrangerade vi ett öppet hus den 14 december där över 200 personer besökte lokalerna. För att rigga denna fest anställdes två fagersjöbor, bla Cilla Hedberg som är ordförande i Ett Förenat Fagersjö.

Tidigt såg jag fastighetens potential och jag har försökt att se på möjligheterna att använda hela huset. En arkitekt från arkitekt- och designbyrå Uglycute gjorde ett besök och har lämnat ett skriftligt utlåtande och en skiss på övervåningen.

Förstudieresultat

Alla är överens om att Fagersjö saknar ett naturligt centrum. Det finns inget köpcentrum och ingen annan naturlig mötesplats för människor i området. Inte ens ett café. Det är också klart att området kommer att förtätas då Stockholm stad planerar att bygga ihop Fagersjö med övriga Farsta och det pratas om så mycket som 1000 nya bostäder.

Fagersjö är ett socio-ekonomiskt utsatt bostadsområde där trångboddheten är stor, arbetslösheten högre än snittet och ungdomar lyckas sämre i skolan än i andra delar av Farsta. I stadens budget står det att ”I arbetet mot segregationen är det viktigt att staden kan erbjuda arenor där människor kan mötas”.

Nedan beskriver jag mina intryck och tankar som resulterat i de förslag jag sedan presenterar.

Pedagogik och metodik – alla ska med!

I etableringen av ett kulturhus i ett socio-ekonomiskt utsatt bostadsområde där behoven hos människorna är som allra störst - är frågan om inflytande, delaktighet och känslan av tillhörighet den allra viktigaste. Känslan av marginalisering i området minskar med en väl fungerande mötesplats. Därför blir det i det fortsatta arbetet viktigt att utreda och planera hur denna kommunala verksamhet i så hög grad som möjligt kan attrahera och uppmuntra fagersjöborna till delaktighet och inflytande över verksamheten. Det finns bra exempel på verksamheter som lyckats med detta i Sverige och internationellt, särskilt i socio-ekonomiskt utsatta bostadsområden, från dessa kan goda exempel på metoder och förhållningssätt hämtas. När husets organisation, metodik och pedagogik är fastslaget blir personalen i ett sådant hus och verksamhet den viktigaste faktorn. Egenskaper som ett tydligt coachande förhållningssätt, interkulturell kompetens, prestigelöshet och hög serviceanda är viktiga i relationer med de boende och de aktiva i huset.

Förutom att aktiviteterna i huset bör vara medborgardrivna eller arrangeras på förslag från boende så tror jag att det är viktigt med ett ”formellt” inflytande. Det bör gå att konstruera en slags styrelse, eller ett husråd som får stort inflytande i husets drift och verksamhetsutveckling. Om detta fungerar känner de boende att det är deras hus. Förutom att huset då används i högre grad än annars så minskar självklart även säkerhetsproblemen då, lokalerna städas ur bättre efter användande osv. Detta är också ett långsiktigt arbete som ständigt måste förnyas och omformuleras. I samband med detta bör det också gå att hitta

former för hur medborgarbudgetarbetet i stadsdelen kan implementera i husets grundvalar och drift.

Under 2016 arrangerades ett antal aktiviteter i huset som attraherade och aktiverade en hel del fagersjöbor. Detta avtog under 2017 och det har varit svårt att attrahera föreningar och folk till huset. Därför arrangerade vi ett öppet hus, en julfest, den 14 december. Syftet var att få så många som möjligt till huset och känna att det var deras och att allt var möjligt. Hela huset var öppet från tidig eftermiddag till klockan 22 och sammanlagt besökte över 200 personer huset. Först var förskolebarn inbjudna på teater, sedan kom ungdomar och familjer och det bjöds på grillade hamburgare och korv till alla besökare. Familjebostäder visade resultatet av sin medborgardialog, barnen blev ansiktsmålade, romska kvinnor visade sina verk i systugan, det bjöds på eldshow och på kvällen uppträdde hiphopartisten Lokal i den för kvällen iordningsställda konsertlokalen. Cilla Hedberg som också är ordförande för Ett Förenat Fagersjö var ”festivalgeneral”.

Under det öppna huset arrangerade vi ett publikt samtal med Nazem Tahvilzadeh från KTH och Per Hasselberg, Sara Brolund de Carvalho, Jens Strandberg från Hökarängens stadsdelsråd. Samtalet handlade om medborgardialoger och inflytande. Nazem presenterade sin forskning kring medborgardialoger i Sverige och hur det nästan alltid misslyckas. Han vill se fler rum för demokrati där riktig dialog kan uppstå. Två faktorer som är nycklar; politiker måste tro på att ge bort makt och folket måste tro på att de får ta makten.

Medskicket från seminariet till det fortsatta arbetet i Fagersjö var följande:

- Detta kan bli ett rum för demokrati, medborgardialog och inflytande på riktigt.
- Skapa arrangemang som skapar gemenskap. Implementera och utveckla medborgarbudgeten i huset.
- Det får inte bli ett hus bara för föreningsaktiva personer.
- Huset ska vara till för alla – tillgängligt utifrån flera aspekter.

Hela huset!

Huvudtanken är att hela huset ska drivas av en och samma organisation – som rymmer många olika verksamheter, aktiviteter och är till för alla målgrupper. Dessutom ska nästan hela huset kunna användas av alla och tanken är att göra huset så flexibelt som möjligt. Men bör inte låsa lokaler för en specifik verksamhet utan den ska kunna användas av fler: t ex kan seniorer använda en lokal på dagtid som sedan ungdomar använder på kvällstid. Självklart kan det finnas kontor eller andra utrymmen/lokaler som används av personal eller en förening/verksamhet, men huvuddelen av huset ska vara flexibelt. Detta styrs genom ett fiffigt bokningssystem och taggar som styrs via dator och fungerar de tider och dagar som det är bokat av ex en verksamhet. För de boende i Fagersjö och för besökarna så ska hela huset kännas tillgängligt och inbjudande.

Nu i december inför det öppna huset städade vi ur en lokal och använde den under kvällen som disco- och konsertlokal. En mycket ändamålsenlig och rymlig lokal med rätt takhöjd. Med enkla medel såsom nytt golv, lite ny musik- och teatertechnik och tilläggsisolering skulle det bli en mycket fin och trevlig kulturlokal anpassad för musik, dans, teater och fest. Huset har många liknande lokaler och därmed en uppsjö av möjligheter!

För att få en professionell blick på husets möjligheter anlätade jag Fredrik Stenberg från design- och arkitektbyrå Uglycute. Fredrik har skissat på många kulturhus, öppna mötesplatser, restauranger och barer. Han har särskilt fokuserat på flöden och hur möten mellan verksamheter och människor skulle kunna optimeras. Med relativt enkla medel kan huset på kort sikt få ett mycket trevligare utseende vilket skulle signalera förändring och öppenhet. T ex ta bort de skärmtak som nu skuggar entréerna och byta ut den bruna plåten som sitter på utsidan.

På längre sikt så behövs det göra en del förändringar för att få till ett sammanhållet hus. Ett hus som människor kan röra sig i och mötas. Aktivitetsrummen behöver kopplas ihop samt att övervåningen och undervåningen behöver länkas ihop. Där kan ett eventuellt café på övervåningen bindas ihop med den lokal som nu är fritidsgård på undervåningen (som sedan kanske blir öppen förskola eller danssalar?) med en spiraltrappa.

Fredrik har främst fokuserat på övervåningen och bifogat finns hans skiss på en ny övervåning. Nedan hans kommentarer till detta. Fredriks inspel ska ses som en start på en kommunikation om vad detta hus verkligen är kapabelt till att bli, vilka möjligheter som skulle kunna öppna sig i en kreativ och seriös process.

”Huvudtanken är att man försöker binda ihop de båda entréerna med en lång foajé som kan ta hand om garderob/Wc/biljettavisering osv och där skulle man också kunna hänga i en eventuell paus om det skulle vara så att man har en föreställning eller konsert. Jag ser också en möjlighet att skapa en stort lokal på 330kvm om man skulle behöva någon gång. Jobbar med vikväggar finns det möjligheter att skapa tre olika rumsstorlekar. Caféet ligger där vi sa och har öppningsbara dörrpartier mot uteplatsen. Det jag kallar torget skulle fungera som anslagstavla/reception och blir det ställe där information samlas och sprids. Kurser, aktiviteter vad händer i huset osv. Ateljén blir ett fint utställningsrum/projektrum med stora fönster.”

Huset mitt i byn!

Byggnaden ligger perfekt placerad mitt i stadsdelen Fagersjö. På denna plats låg också det köpcentrum som revs 2006. Huset ligger precis vid en busstation, mitt i området och inte nere i backen vid den hårt trafikerade Magelungsvägen. Dessutom ligger skolan precis bredvid. Det finns inga bostäder ovanpå huset vilket gör att det inte är känsligt för ljudstörningar, ett vanligt problem för kulturhus. Den nya parken Måsen ligger i anslutning till huset vilket skulle skapa en känsla av ett sammanhållet kultur- och fritidsområde. Det finns dock relativt lite parkeringsplatser i anslutning till huset, detta bör man titta på.

Huset ligger nästan på Magelungens strand, varför inte satsa på ett ”grönt kulturhus”? Hur vävs natur och kultur ihop? Detta bör utredas vidare och med samarbetspartners som den lokala Trädgårdsföreningen och t ex Naturskyddsföreningen och Studieförbundet som är ett ”grönt” studieförbund.

Husets skick?

Fastigheten byggdes på 60-talet och åren har satt sina spår, lokalerna är relativt slitna. En del, ca 20% av huset reoverades under 2016 och den delen har kallats Mötesplats Fagersjö. De

flesta jag pratat med har en åsikt om huset och dess skick. Det har gjorts en del tester och påvisat att det finns mögel i huset. Fastighetsägarna Familjebostäder har gjort flera tester och det har inte visat sig vara några större fel, i alla fall inga fel som inte är åtgärdbara. Men klart är att det krävs en relativt stor renoveringsinsats om hela huset ska tas i besittning på det sätt jag föreslår.

Aktörer som redan nu vill in i huset!

Ett stort antal boende, föreningar och andra aktörer har redan varit i huset och gjort verksamhet eller har visat intresse för det. Att samordna detta och utveckla verksamheten är ett gediget och kvalificerat arbete som åligger den blivande projektledaren.

- Föreningen Ett Förenat Fagersjö har under hösten 2017 försökt att driva ett café i lokalerna under vissa eftermiddagar. Det har dock varit svårt att få en långsiktighet i detta då det gjorts på ideell basis. Föreningen är väldigt tydliga med att detta arbete nu behövs tas på allvar och huset måste organiseras från kommunen för att de boende i stadsdelen ska kunna återfå engagemang och förtroende. Under julfesten samlades över 200 Fagersjöbor och det visar att det finns ett stort intresse för en mötesplats både för aktiviteter och sociala möten.
- Den lokala hyresgästföreningen är aktiv och har även fått in flera nya unga i styrelsen. De är intresserade av att flytta in sin verksamhet i huset och kommer då att behöva ett litet kontor och sedan mötesrum att använda för möten, fest och barnkalas. Dessa lokaler skulle kunna samutnyttjas med andra föreningar och boende i Fagersjö.
- Seniorverksamheten är aktiv i hela Farsta och självklart ska seniorerna kunna utnyttja de blivande flexibla och ändamålsenliga lokalerna för dans, bingo, fika osv. Antingen via stadsdelens egen verksamhet eller genom PRO eller privata engagemang. Den seniorverksamhet som nu bedrivs i Fagersjö är eventuellt i behov av bättre och mer ändamålsenliga lokaler. Nu bedriver några seniorer en viss stadsodling i stadsdelen, tillsammans med Familjebostäder, och den verksamheten skulle kunna växla upp i huset.
- Fritidsgården har länge legat i huset. Självklart ska kommunens ungdomsverksamhet vara lokaliserad till detta kulturhus. I budgeten står att; ”Antalet invånare i åldersgruppen 7-19 fortsätter att öka vilket innebär ytterligare krav och utmaningar för verksamheter riktade till den aktuella målgruppen. Mot bakgrund av detta behöver stadens öppna mötesplatser och fritidsverksamheter anpassas till dagens ungas behov och levnadsmönster. Extra viktigt är att nå de grupper som idag inte nås av annan fritidsverksamhet.” Vi vet att Fagersjöungdomar i lägre grad går på t ex kulturskolan därför är ungdomsverksamheten särskilt viktig i just Fagersjö. Om detta arbete med att etablera ett kulturhus i Fagersjö fortsätter, finns det stora möjligheter att tänka nytt vad gäller ungdomsverksamheten. Det gäller att hitta nya sätt, ny pedagogik och metoder så att ungdomarna attraheras av verksamheten och får ta del av alla lokaler i huset och möta övriga Fagersjöbor.
- Parkleksverksamheten kommer att få ett lyft i och med renoveringen av parkleken Måsen. Denna familjeriktade verksamhet kan också naturligt bli en del av hela husets verksamhet, kanske kan även en öppen förskola återigen rymmas i lokalerna.
- Farsta stadsdelsförvaltning har identifierat ett behov av IT-stöd och att det i området finns ett digitalt utanförskap. Det skulle vara möjligt att i huset rigga ett

Jocke Kellokumpu[Skriv här]

[Skriv här]

[Skriv här]

mini-IT-Cafe med gratis wi-fi och 2-3 datorer där boende kan söka jobb, söka information och studera.

- Kulturhuset Fanfaren i Farsta Centrum som rymmer Kulturskolan och Biblioteket har via projektledaren Anna Östlund flaggat att de är väldigt intresserade av att börja använda huset för verksamhet riktad till boende i Fagersjö. Det kan vara filmkvällar, biblioteksverksamhet, dans och annat.
- Fagersjös musikskola. Jag har inte träffat Fagersjös musikskola, men har förstått att de har för trånga lokaler och har flaggat för att de gärna också vill in i huset och ha verksamhet.
- Fagersjöskolan. Självklart ska ett djupt samarbete inledas med skolan som ligger i anslutning till huset. Verkstäder, kulturlokaler osv är något som säkerligen skolan kan komma att vara i behov av.
- Bostadsrättsföreningarna. Magelungens vänner. Trädgårdsförening. Det finns några större föreningar som behöver mötesrum, festlokaler och andra lokaler för möten, julfester osv. Under det öppna huset var det flera nyfikna besökare i den iordningsställda kulturlokalen som undrade hur de kunde hyra och göra arrangemang i lokalen.
- Under den korta tid detta förstudiearbete pågått har flera andra organisationer tagit kontakt och visat intresserade av att vara en del av ett kulturhus i Fagersjö såsom olika studieförbund, KTH, Konsthall C och även Jobbtorg och Start-up Stockholm har funnits i huset. Detta visar att det finns ett stort intresse och att det är möjligt att utifrån attrahera både kapital och verksamheter till huset.

Förslag

Fagersjöborna har länge saknat en mötesplats. Fagersjö är nu särskilt utpekad av politiken i stadshuset som ett utvecklingsområde och det ska byggas bostäder för tusentals nya Fagersjöbor. Huset har stor potential att kunna bli den mötesplats som saknas i Fagersjö, därför är det nu hög tid att utreda möjligheterna till detta.

I etableringen av ett kulturhus i ett socio-ekonomiskt utsatt bostadsområde där behoven hos människorna är som allra störst - är frågan om inflytande, delaktighet och känslan av tillhörighet den allra viktigaste. Känslan av marginalisering i området minskar med en väl fungerande mötesplats.

Sätt igång nu!

Det behövs anställas en processledare alternativt en projektledare. En person med interkulturell kompetens och som har stor förståelse för de utmaningar som finns i socio-ekonomiskt utsatta bostadsområden och samtidigt har erfarenhet att bygga upp liknande verksamhet.

Huvudtanken är att hela huset ska drivas av en och samma organisation, med en chef – som rymmer många olika verksamheter, aktiviteter och är till för alla målgrupper. För att nå dit handlar det i stort sett om två parallella uppdrag, dels att på kort sikt organisera och stötta de verksamheter som redan nu nyttjar och vill nyttja lokalerna och dels på lång sikt driva den

[Skriv här]

Jocke Kellokumpu[Skriv här]

[Skriv här]

omfattande process som måste göras för att rigga en framtida organisation för all den verksamhet som ska rymmas i huset. Detta första steg i arbetet uppskattar jag till ett årsverke för en person med rätt kompetens.

För att få till en ordentlig förankring och en långsiktig lösning bör det bildas en styrgrupp med ledningen för stadsdelsförvaltningen och för Familjebostäder med syfte att gemensamt skapa detta hus. Denna grupp behöver tillsammans med projektledaren utreda driftsformen och organiseringen av huset. På vilka sätt kan en sådan verksamhet drivas och platsa i den kommunala förvaltningen? På vilken avdelning eller förvaltning läggs denna gemensamma verksamhet i den kommunala strukturen, eller ska det bildas ett kommunalt bolag som driver huset? Det kan göras på många olika sätt och det krävs klokhet och grundlig planering från början.

En stor utmaning ligger i arbetet att utreda och planera hur en kommunal verksamhet skulle kunna attrahera och uppmuntra fagersjöborna till så mycket delaktighet och inflytande som möjligt. Exakt vilka metoder som är bäst anpassade i Fagersjö är svårt att säga men arbetet med medborgarbudgeten är relativt förankrat i området och det bör gå att hitta former för hur denna metod kan implementeras i husets grundvalar och drift. Det finns exempel i Sverige och internationellt där de boende beslutar över budget och verksamhetsinnehåll, det är en möjlighet även i Fagersjö. För att detta ska kunna fungera måste det upprättas ett husråd, en ”styrelse” bestående av nyckelpersoner och föreningar från Fagersjö. Viktigt är att göra detta med så stor ärlighet och transparens som möjligt, att verkligheten tillåta sig att släppa på makten till de boende.

Café

En mycket viktig nyckel till framgång är att etablera ett café i huset. Ett café som får flera viktiga funktioner. Självklart blir detta en mötesplats för Fagersjöbor som vill fika, möta vänner eller bara hänga. En dragningskraft till huset. Dessutom blir caféet leverantör av fika, mat och annat till de arrangemang som kommer att ske i huset. Cafét blir också en naturlig del av parkleken Måsen som kommer att attrahera många barnfamiljer, ungdomar och seniorer efter ombyggnationen. När de stora byggena i Fagersjö sätter igång kommer ett stort antal byggnadsarbetare att behöva äta lunch, detta kan vara ett bra sätt för caféet att etablera sin verksamhet. Det är av stor vikt att det blir rätt person/företag som för chansen att driva detta café, eftersom dess roll blir så viktig och samarbete i hela huset är nyckeln till framgång. Entreprenören som driver caféet i Fanfaren i Farsta Centrum har visat intresse för att driva även detta café.

Den östra flygeln på övervåningen, där det enligt några Fagersjöbor för många år sedan också huserade ett konditori, är en utomordentlig plats för att återigen etablera ett café. Där finns också plats och möjligheter till en fin uteservering precis utanför. Nu ryms en syverksamhet i lokalerna och den verksamheten kan förläggas i andra lokaler i huset. På sikt kan även caféet bindas ihop med undervåningen genom en spiraltrappa eller liknande.

Studiebesök

En utomordentligt bra metod för att komma igång i en sådan här process är att göra gemensamma studiebesök. En delegation av nyckelpersoner kan under 2018 göra 3-5 studiebesök och sedan arbeta fram en gemensam bild av vad det är som ska skapas i Fagersjö. Det finns flera goda exempel i Stockholm t ex; Subtopia i Botkyrka och Folkets Husby. Och

det finns exempel i andra städer i landet såsom Malmö och Göteborg (där användes en form av informell styrelse i flera Ungdomens Hus) och i ex Helsingfors och Köpenhamn.

Namntävling

Ett sätt att få uppmärksamhet för huset och processen är att utlysa en namntävling. Fagersjöborna bjuds in till att ge förslag och sedan tillsammans rösta fram ett namn. Detta steg kan komma lite senare i processen men det är en bra metod som skulle skapa ännu mer intresse för huset.